

Mudrci či králi? Vplyv konfesionalnej príslušnosti na inscenácie barokových školských hier*

Miroslav Varšo

Školské hry v období baroka boli súčasťou vzdelávacieho systému ako prezentačný nástroj dosiahnutého vzdelania. Vychádzali z humanistickej tradície a pestovali sa tak v protestantskom ako aj v katolíckom školstve. Z obdobia 17. stor. sa zachovalo niekoľko textov školských hier s trojkráľovou tematikou z územia dnešného Slovenska, v dobovej terminológii nazývanom Hungaria Superioris (Horné Uhorsko).¹

Počas vianočného obdobia sa školy tradične prezentovali vystúpeniami. O týchto aktivitách jestvujú zmienky z rôznych prameňov. Je to napríklad zmienka týkajúca sa evanjelickej školy v Banskej Bystrici z r. 1616.² Neboli to len školské hry. Podľa záznamu z jezuitského kolégia v Blatnom Potoku z r. 1664 sa na sviatok Epifánie – Troch kráľov požehnávali domy v sprievodoch, ktoré stvárnňovali troch kráľov s anjelmi, pričom sprievod plnil aj vysvetľujúcu funkciu tohto obradu.³ O tri roky neskôr (1667) sa už trojkráľový sprievod opisuje podrobnejšie a oproti predchádzajúcej poznámke vytvára dojem rozvinutého dramatického deja. Procesia pozostávala z kléru, chóru, dychových nástrojov a bub-

* Štúdia bola vypracovaná v rámci projektu APVV-15-05-26: Téma Troch kráľov v umení Slovenska – interdisciplinárne štúdie kultúrnej tradície a komunikácie, riešeného v Centre vied o umení SAV.

¹ Martin HOMZA – Stanisław SROKA, *Historia Scepussii, Vol. II. Dejiny Spiša II*, Bratislava: Post Scriptum, 2016, s. 298.

² Záznam z mestskej účtovnej knihy z Banskej Bystrice zo 6. januára 1616 uvádza: „Der Jugend aus der Schuel am heiligen drei Königtage den 40“ (Školskej mládeži na deň Troch kráľov 40), Imré VARGA, *A magyarországi protestáns iskolai színjátszás forrásai és irodalma. Fontes Ludorum Scenicorum in Scholis Protestantium in Hungaria*, Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtáranak Kiadása, 1988, s. 69.

³ „Permoti etiam multi ... spectaculo processionis, qua itum est ad Domos benedicendas in Epiphania Domini adornatis tribus Regibus ductu Angelorum procedentibus et vernaculis rhythmis rem explicantibus.“ Géza STAUD, *A magyarországi Jezsuiita iskolai színjátékok forrásai II. 1561–1773. Fontes Ludorum Scenicorum in Scholis S.J. Hungariae. Pars secunda*, Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtáranak Kiadása, 1986, s. 391.

nov, jeho súčasťou boli traja králi, anjeli a pastieri. Spoločne odriekali verše vo vernakulárnom jazyku.⁴ Informácie o pestovaní trojkráľovej tradície sa nachádzajú tak v protestantskom prostredí ako aj v katolíckom. Obidvom je spoločná tradícia školských hier, procesie sú príznačné pre katolíkov.⁵

Poklonu kráľov novonarodenému Mesiášovi, motívu pôvodom z Matúšovho evanjelia, možno študovať na štyroch zachovaných textoch. Prvým je program školskej hry *Magnes Amoris Divini* (Príťažlivosť Božej lásky) z jezuitského gymnázia v Spišskej Kapitule z r. 1650,⁶ pričom jeho analýzu možno doplniť štúdiou inej jezuitskej deklamačnej školskej hry *Declamatio Genethliaca de Jesu Christo Recens Nato* (Narodeninová deklamácia o práve narodenom Kristovi) zo 17. stor. z Moravy.⁷ Druhým textom je známa školská hra Petra Eisenberga *Ein zweifacher Poetischer Act; und Geistliches Spiel: Von den Dreyen Gaben der Weysen aus Morgenlande. Der Erste; zum schuldigen Opffer, und Ehren-preys, dem lieben Jesulein: Der Andere; Zum Geschenck, und Newen-Jahres Wuntsch, den dreyen Ständen der*

⁴ „Festo Epiphaniae Processio fit cum Clero, Choro, tubis, tymphanis, tribus Regibus, Angelis et pastoribus, omnibus subinde recitantibus versus Hungaricos.“ STAUD, *A Magyarországi Jezsuiita iskolai színjátékok forrásai II.* 1561–1773, s. 393. K otázke jazyka, resp. vernakulárnych jazykov porov. Anna HLAVÁČOVÁ, „Trojkráľový sprievod – mestská forma slávania Troch kráľov,“ *Studia Capuccinorum Boziniensia VI*, 7 (2021): 115–136, 116–117.

⁵ Svedčia o tom viaceré záznamy z neskoršieho obdobia rovnako z pera jezuitských pátrov ako je záznam z jezuitského kolégia v rumunskej Kluži z r. 1711 o slávnostnom trojkráľovom sprievode počas ôsmych dní – oktávy – so zvýraznením, že išlo o demonštráciu požehňavania katolíckych domov v protestantskom prostredí „In Festo Epiphaniae ac per aliquot Octavae dies benedicebantur inter haereticos Catholicorum domicilia intra et extra Civitatem.“ Géza STAUD, *A Magyarországi Jezsuiita iskolai színjátékok forrásai I.* 1561–1773. *Fontes Ludorum Scenicorum in Scholis S.J. Hungariae. Pars prima*, Budapest: A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtáranak Kiadása, 1984, s. 249. Podobné zmienky pochádzajú aj z r. 1713 a 1715.

⁶ Väčšina zachovaných školských programov a slávnostných rečí z Jezuitského kolégia v Spišskej Kapitule sa zachovala v Piaristickej knižnici v Podolínci, toho času všetky v Piaristickej knižnici v Budapešti. Všetky doteraz nájdené periochy a slávnostné reči sú dostupné aj v monografii Miroslav VARŠO et al., *Pallas Scepusiensis. Školské hry z Jezuitského gymnázia v Spišskej Kapitule (1648–1672)*, Košice: Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, Spoločenskovedný ústav, 2017.

⁷ Program deklamácie je uložený v Přerove – Potštáte, zachoval sa v knižnici Piaristov v Lipníku (Markéta KLOSOVÁ, „Declamatio Genethliaca de Jesu Christo Recens Nato. An Unusual Jesuit Epiphany Play from the XVIIth Century,“ in *(Dráma)szövegek Metamorfózisa. Kontaktustörténetek. Metamorphosis of the (Drama)texts. Stories of Relation*, ed. Júlia Demeter – István Kilián, Kolozsvár: Magyar Tudományos Akadémia, 2011, s. 57–61.

Königlichen Frey Stadt Eperies, in Ober-Ungern z r. 1651 z Prešova. Vy-
stúpenie žiakov mestskej školy svedčí o tom, že školská hra nebola vlast-
ná iba gymnaziálnym štúdiám. Tretím textom je zachovaná hra *Lusus*
Scholasticus seu Actus Oratorius Exhibens Hominis Creationem, Lapsum et per
Nativitatem Christi Salvatoris Reparationem z Ilavy z r. 1653. Štvrtým tex-
tom je text prešovskej proveniencie *Jesus Desiderium et Delicium Piorum*.
Pochádza z prvého obdobia existencie Prešovského kolégia a obsahuje
divadelné hry z r. 1667–1673. Výber troch textov z protestantského pro-
stredia a zachovaného textu s trojkráľovou tematikou z katolíckeho
prostredia spišskokapitulskeho jezuitskeho gymnázia (s prihliadnutím
na už spomínanú moravskú hru) sleduje spracovanie témy poklony troch
kráľov v dvoch odlišných náboženských prostrediach v zlomovom ob-
dobí zmeny politickej situácie v severnej časti habsburskej monarchie po
skončení tridsaťročnej vojny. Zároveň ide o porovnanie školských hier
dvoch výnimočných proti sebe stojacich vzdelanostných centier (odhliad-
nuc od hier *Declamatio* a *Lusus*). Prešov sa v danom období vyprofilo-
val na jedno z hlavných miest luteránskej ortodoxie, kým na Spiši sa od
začiatku 17. stor. presadzovali členovia Spoločnosti Ježišovej a Spišská
Kapitula sa stala jedným z významných centier protireformácie.⁸

1. KRÁĽOVSKÉ SPRIEVODY V ŠKOLSKEJ HRE

MAGNES AMORIS DIVINI (1650)

AKO PRÍLEŽITOSŤ NA CVIČENIE DVORNÉHO PROTOKOLU?

Ak by sa mala inscenácia jezuitskej školskej hry *Magnes Amoris Divini* charakterizovať jedným výstižným výrazom, bolo by to slovo pompeznosť. Vznešenosť, nádhera, veľkoleposť a slávnosť boli dané súčasne dvomi faktormi. Tým najvýraznejším bola osobná prítomnosť Pavla Pálfiho, vtedajšieho uhorského palatína (1649–1654), najvyššieho kráľovského úradníka v Uhorsku, habsburgovského reprezentanta, čo je v prológu náležite zdôraznené.⁹ Druhým faktorom bol jubilejný rok 1650. Jeho slávenie poskytlo príležitosť na prepojenie vzácnej návštevy

⁸ HOMZA, SROKA, *Historia Scepusii*, s. 304–311.

⁹ V deklamácií *De Jesu Christo* sa oslavuje hosť alebo patrón hry, Matej Martin (Mathias Martinus). V závere deklamácie sa na scéne objavuje kríž so známym konštantínovským nápisom pozmeneným na *Martine, in hoc signo vinces* a záverečným anjelským spevom povzbudzujúcim k odvahe (Klosová, *Declamatio Genethliaci*, s. 58).

palatína s Rímom. V prológu je spojenie týchto udalostí zvýraznené v poslednej vete prológu vytlačenej iniciálkami. Palatín ako zástupca viedenského dvora vzdal poklonu Rímu, čo možno pokladať za hlásenie sa ku katolíckemu vierovyznaniu. Rím bol v prológu a neskôr aj v hre zastúpený symbolom *Romanae Petrae* (rímskej skaly). Slovná hračka vychádza z gréckeho slova *petrus* = skala a vlastného mena s rovnakým slovným základom, známom z evanjeliového výroku: „A ja ti hovorím, že Ty si Peter, a na tejto skale si postavím cirkev a brány hádesu ju nepremôžu“ (Mt 16,18).¹⁰

Jezuitský páter, ktorý hru so svojimi študentmi nacvičil, sprostredkoval svoj pohľad na politicko-náboženskú realitu v severovýchodnej časti Habsburskej monarchie. Záujem autora či autorov spišskokapitulských školských hier o politiku nemožno prehliadnuť. Vyplýva to z informácií zachovaných na tlačných programoch hier z rokov 1648 až 1651. Na titulnej strane prvej známej hry z r. 1648 *Apollo Coelis Redditus* (Apolón prinavrátený nebu) sa spomína uzatvorenie Vestfálskeho mieru a očakávanie voľby nového uhorského palatína. V dedikácii hry *Mitra Persica* (Perzská mitra) z r. 1649 sa už spomína novozvolený palatín Pavol Pálfi. Jeho prítomnosť v Spišskej Kapitule v r. 1650 s veľkolepým vystúpením nebola náhodou. Kontakty s viedenským cisárskym dvorom, vysokí štátni a cirkevní úradníci, nastupujúca intenzívna rekatolizácia monarchie podporovaná cisárom Ferdinandom III., našla svoje vyjadrenie na scéne hry *Magnes Amoris Divini* (Príťažlivosť Božej lásky).

Hra pozostávala z piatich dejstiev, chorusov a medzihier. Spomedzi doteraz známych programov a ich obsadenia bola hrou s najväčším počtom vystupujúcich, aké sa na spišskokapitulskom gymnáziu odohralo (148 študentov zo všetkých ročníkov). Keďže hra už bola predstavená v inej štúdií,¹¹ zameriame sa na pozorovania súvisiace so skúmanou trojkráľovou témou.

Hlavný motív prvých dvoch dejstiev o pastieroch pochádza z Lukášovho evanjelia (Lk 2,8–20). V prvom dejstve je zo strohej sumarizácie piatich scén možné odčítať len porovnanie starovekej predstavy o magnetizme s jej objaviteľom z radov pastierov a opravdivého Dobrého pastiera (*vere Pastor bonus*), ktorý sa sám stáva príťažlivým pre človeka v podobe magnetickej príťahujúcej sily pôsobiacej na železné srdce človeka (*ferrea corda hominum*). Možno to pokladať za druh vysporiada-

¹⁰ Gr. *petros/petra* (skala/skalný masív) má v aramejčine jeden ekvivalent, *kefas* (Jn 1,42).

¹¹ VARŠO, *Pallas Scephusiensis*, s. 48–53.

nia sa evanjeliového posolstva s humanistickým ideálom. Zo zoznamu vystupujúcich osôb v závere periochy vidno, že na scéne vystupovalo sedem pastierov, päť z nich malo aj mená: Daphnis, Damon, Alphaesibaeus, Tityrus, Damaetas. Daphnis známy s gréckej mytológie ako prvý autor pastierskej poézie vystupuje vo Vergíliových bukolikách (Bucolika II, III, V, VIII, IX) podobne ako všetci ostatní pomenovaní pastieri v školskej hre.¹² Damon a Alphaesibaeus sú pastieri známi z VIII. Bucoliky. Pastieri dokázali spievať tak nádherne, že stáda sa pre očarenie zabúdali pásť a rieky tieť od číreho pôžitku z hudby (Bucolika VIII,1). Pastier Tityrus vedie dialóg s Meliboeusom (Bucolika III.). Damaetas (správne Damoetas) vedie dialóg s Menalcasom (Bucolika III.). Novonarodenému dobrému pastierovi sa teda prichádzajú pokloniť pastieri z Vergíliovho sveta. Prítomnosť rímskych klasikov na scéne v hre s biblickou tematikou patrila k štandardu prezentácie štúdia v školských hrách. Vergíliova Bucolika IV z r. 40 pred Kr. sa v 3. stor. po Kr. pokladala za víziu príchodu Krista z pera rímskeho básnika.¹³

Druhé dejstvo korešpondovalo s rozprávaním v Evanjeliu podľa Lukáša vo väčšej miere. Aj v tomto dejstve pozostávajúcom z piatich scén je z úsporných informácií periochy len sťažka vyčítať obsah jednotlivých vystúpení. Hlavné osoby (pastieri), téma pokoja svetu (*pacem orbi*) ohlásená v choruse a geopriestorové orientačné body (Betlehem) vychádzali z evanjeliového textu. Pridanou hodnotou sa javí hlavný symbol hry, magnetizmus, symbol Božej lásky. Ten má rozličné poslania. V choruse za druhým dejstvom sa predstavuje trojaký prejav magnetizmu za účelom formulovania trinitárnej teológie. Išlo pravdepodobne o dramatizovaný odkaz na dielo dobového jezuitského teológa Athanasia Kirchera, ktorý jav magnetizmu rozvinul do teologického traktátu o Božej Trojici.¹⁴

Tri nasledujúce dejstvá sa venovali kráľom tak, ako sú predstavení v Evanjeliu podľa Matúša, kde sú uvedení ako mudrci z východu; v spojitosti s témou dobového chápania magnetizmu, odkazov na Vergília (4. dejstvo). Vzhľadom k skúmanej téme znázornenia troch kráľov

¹² V deklamácii *De Jesu Christo* (časť II. inductio 3) vystupujú v pastorálnej scéne tiež piati pastieri z Vergíliovej bukoliky: Meliboeus, Corydon, Mopsus, Menalcas a Tityrus (KlosovÁ, *Declamatio Genethliaca*, s. 58).

¹³ Miroslav VARŠO, „Mágovia z východu: Biblický a mimobiblický pohľad na mágov,“ *Studia Biblica Slovaca* 9, č. 1 (2017): 66–87. V deklamácii *De Jesu Christo* sú okrem pastierov na scéne aj Sibylky zo IV. Bucoliky (KlosovÁ, *Declamatio Genethliaca*, s. 59–60).

¹⁴ Athanasius KIRCHER, *Magnes sive De Arte Magnetica*, Coloniae Agrippinae: 1643 (porov. VARŠO, *Pallas Scepusiensis*, s. 49–52).

pozornosť priťahuje zoznam vystupujúcich. Možno z neho vyčítať predkladaný pôvod troch kráľov a ich početného sprievodu. Zdá sa, že práve ich prezentácia pred Herodesom tvorila jadro celého dramatického deja školskej hry stvárneného na spôsob príchodu panovníka.

Herodesovo meno je známe z evanjelia. Kresťanský výklad o pôvode kráľov sa opieral o texty zo Starého zákona. Pod ich vplyvom sa z mudrcov stali kráľi, ktorí v neskoršej tradícii dostali konkrétne mená.¹⁵ Počet kráľov určoval počet prinesených darov. Kráľ Gašpar (*Rex Caspar*) vystúpil na scéne v sprievode sedemnástich arabov, pravdepodobne pod vplyvom slov žalmu 72,10: „Kráľi Taršišu a ostrovov prinesú mu dary, oddajú mu dane kráľi Arabov a zo Sáby.“ *Rex Melchior* (Kráľ Melchior) mal sprievod z pätnástich Sabejcov.¹⁶ S veľkou pravdepodobnosťou tu ide o prepojenie s ďalším textom, tentoraz z Knihy proroka Izaiáša: „Záplava Tiav ťa pokryje, ťavätá Madiánu a Efy, všetci prídu zo Sáby, zlato a tymian prinesú a zvestujú slávu Pánovu“ (Iz 60,6). Tu možno vidieť aj prepojenie s rozprávaním zo Starého zákona o príchode kráľovnej zo Sáby, dnešnej Etiópie, ktorá prišla vzdať hold Šalamúnovej múdrosti. Študenti kapitúlskeho gymnázia museli mať v čerstvej pamäti školskú drámu z r. 1649 Šalamúnova múdrosť (*Sapientia Salomonis*). Vychádzajúc s uvedených súvislostí možno predpokladať, že kráľ Melchior mal na scéne tmavú pleť. Tretím kráľom bol babylonský *Rex Balthasar* (kráľ Baltazar) so sprievodom šestnástich Chaldecov. Najväčším počtom dvoranov disponoval domáci kráľ Herodes. Po ruke mal osemnástich vojenských veliteľov, šiestich predstaviteľov kňazskej triedy a piatich *mathematici* (astrológov). K tomu prišiel ešte Herodesov Génius, osem géniov jeho vojakov a sedemnášť Herodesových besnení. Sprievody troch kráľov ako aj osoby okolo kráľa Herodesa boli oproti pôvodnému textu evanjelia značným rozšírením. Inšpiráciou mohla byť zmienka o kňazoch a zákonníkoch ľudu pri Herodesovi v Mt 2,4–6. Vojaci sa na scéne objavili pravdepodobne v súvislosti s vraždením betlehemských neviniatok a Herodesove besniace osadenstvo by malo súvisieť s mierou pestovaného afektu v školských drámach.

¹⁵ Najstaršia zmienka o menách troch mágov by sa mala nachádzať v spisoch Efréma Sýrskeho zo 4. stor. Známe sú aj mená kráľov zo 6. stor. tiež so sýrskeho spisu: *Jaskyňa pokladov* (*Spelunca Thesaurorum*). Najstaršia známa podoba mien Gašpar, Melichar a Baltazar je zachovaná v latinskom preklade gréckej kroniky zo 6. stor. *Excerpta Latina Barbari* 51B (Raymond E. BROWN, *The Birth of the Messiah. A Commentary on the Infancy Narratives in the Gospels of Matthew and Luke*, New York: Doubleday, 1993², s. 198).

¹⁶ VARŠO, *Pallas Scephusiensis*, s. 117.

Početné kráľovské sprievody na školskej scéne poukazujú na ústredný motív hry, ktorým bola prezentácia panovníckeho dvora. Možno tu myslieť na rôzne rituály, ktoré boli súčasťou dvorného protokolu. Do úvahy prichádzajú rituály pozdravu pri stretnutí panovníkov alebo kráľovské sprievody na spôsob *adventus regis*.¹⁷

Je len pochopiteľné, že šľachtickým synom sa v elitnom gymnáziu poskytoval priestor pre stavu zodpovedajúce vystupovanie ruka v ruku s odovzdávaním múdrosti, témy opakovane prítomnej vo viacerých školských hrách.¹⁸ V tomto prípade to bolo učenie o Božej Trojici za pomoci fenoménu magnetizmu. Hlavné postavy z evanjelia – novonarodený Ježiš a Mária – na scéne dostávali len minimálny priestor, Jozef sa na scénu nedostal.

2. POSOLSTVO TROCH MUDRCOV Z VÝCHODU V HRE PETRA EISENBERGA (1651)

V prípade prešovskej hry sa zachoval celý tlačенý text s režijnými poznámkami a s ilustračnými rytinami.¹⁹ Prezentáciu postáv troch kráľov a ich miesto na scéne tak na rozdiel od predchádzajúcej školskej hry možno odčítať priamo z textu.

V porovnaní s uvedenou jezuitskou školskou hrou boli traja mudrci v hre Petra Eisenberga stvárnení odlišne. Nevystupovali ako králi, ale ako mudrci. Označenie mudrc vychádza z evanjeliového textu, v ktorom sa však nespomínajú králi, ako ich neskoršia tradícia pozná, ale mágovia (z gréckeho *mágoi*), Lutherov preklad Biblie uvádza *Weisen* (mudrci). Pojem kráľ pritom autorovi hry určite nebol neznámy, samotnú hru totiž venoval Dem König aller Könige... Jesu Christo (Kráľovi kráľov...

¹⁷ Dušan ZUPKA, „Rituály a symbolická komunikácia v stredovekej strednej Európe (Arpádovské Uhorsko 1000–1301),“ *Acta historica Posoniensia*, XVII., Prešov: Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2011, s. 96–99, 112–118.

¹⁸ *Sapientia Salomonis* (1649); *Sapientia Salomonis in Roboamo perdita* (1650). Pre kompletne texty programov a štúdie porov. VARŠO, Pallas Scephusiensis.

¹⁹ Peter EISENBERG, *Ein zweifacher Poetischer Act; und Geistliches Spiel: Von den Dreyen Gaben der Weysen aus Morgenlande. Der Erste; zum schuldigen Opfer, und Ehren-preysz, dem lieben Jesulein: Der Andere; Zum Geschenck, und Newen-Jahres Wuntsch, den dreyen Ständen der Königlichen Frey Stadt Eperies, in Ober-Ungern*, <http://oszkdk.oszk.hu/storage/00/00/34/25/dd/1/dmek012867> [zverejnené 14. 7. 2017, cit. 20. 1. 2020].

Ježišovi Kristovi). Aj vyobrazenie scény poklony na titulnom liste viac pripomína kráľov ako mudrcov.

Malé, štvor- až šesťročné dievčatká (*Jungfreulein*) mestskej školy dodali odlišný charakter prezentácii mudrcov. Detské postavičky akoby úmyselne zmenšovali dôležitosť panovníckeho zjavu. Dve anjelské postavy (chlapci), cherub a seraf, uviedli v prológu na scénu osem dievčatiek. Mali predstavovať mudrcov z východu ibaže prostredníctvom ich darov.²⁰ Každý výstup sa uviedol živým pantomimickým obrazom (*sce-na muta*). Ústredným motívom prvej scény bola šesťcípa hviezda s námetom klaňania sa novonarodenému. Zatiaľ čo šesť postáv nakreslených v cípoch hviezdy malo predstavovať troch mudrcov a ich sluhov (*die drey Weysen aus dem Morgenlande / mit ihren Dienern*), pri narodení Krista vyobrazenom uprostred hviezdy sú tri postavy uvedené ako *heiligen Drey Könige* (Traja svätí králi), ale ďalej v texte sú konzistentne pomenovaní mudrcami.

Živý obraz pred prvým výstupom detailne načrtávajú režijné poznámky²¹ a je zachytený aj na rytine: po dvoch anjeloch, z ktorých jeden (*seraph*) niesol šesťcípú hviezdu, na scénu vystúpilo ako prvé dievčatko-kráľovná, ktorú nasledovali tri páry dievčatiek. Vždy prvé predstavovalo mudrca a druhé jeho dar v poradí zlato – kadidlo – myrhu. Nakoniec prišlo najmenšie dievčatko. Všetci zotrvali chvíľu ticho, prstami pravej ruky ukazovali na hviezdu. Dôležitú úlohu pritom zohrávali svetelné efekty vytvárané dômyselnými rekvizitami, napríklad svetlometom²² zachyteným na jednej z rytín ako aj podsvietenie javiskovej výzdoby sviecami v rôznofarebných priesvitných pohároch.²³

Nasledujúcich päť scén uviedlo ďalšie živé obrazy. Hviezda v malých obmenách ostala symbolom poklony mudrcov, pod ňou sa predstavilo dievčatko s tým-ktorým darom, pričom v pravej ruke držalo jeho symbol.

Výstupy sa koncentrovali viac na dary ako na mudrcov. Dary boli transponované z drahých hmotných komodít akými boli a sú zlato, ka-

²⁰ *Die werden ihre Schätz / und Gaben mit sich führen / Und solche nach Gefäß / Der Weisen präsentieren.*

²¹ ERVÍN LAZAR, „Dvojité básnický akt Petra Einsenberga,“ *Slovenské divadlo* 28, č. 1 (1980): s. 117–137.

²² Fungovanie svetlometu je opísané v štúdii HLAVÁČOVÁ, *Trojkráľový sprievod*, s. 118.

²³ Úvod režijných poznámok (*Vorbereitung / Zum Eingange / des Spieles*) obsahuje detailný návrh nasvietenia scény, čím zvyrazňuje symboliku Epifánie diferencovaným úkazmi vzájomnej interakcie svetla a tmy.

didlo a myrha do vieroučných slov. Posun bol tak výrazný, že musel už aj na prvých adresátov pôsobiť vyzývajúco. V niektorých štúdiách sa hodnotí ako nezodpovedajúci veku detí,²⁴ alebo sa hodnota výpovedí znižuje na veršované monológy či básnické hračky.²⁵ Petrovi Eisenbergovi išlo podľa všetkého v prvom rade o odovzdanie vieroučného posolstva protestantskému jemu vlastnému prostrediu. Z hľadiska možností sa pokojne mohol rozhodnúť inscenovať vznešené a honosné vystúpenie, ktorým by ulahodil trom vznešeným mestským stavom, pozvaným na vystúpenie (klérus, šľachta, mešťania). Napriek vekovému obmedzeniu účinkujúcich jednotlivé komponenty školskej hry predstavovali vysoko kvalitné slovné a hudobné kreácie barokovej doby.

Obsahom veršovaných textov bolo tradičné učenie ortodoxného luteranizmu. Nosným prvkom boli dary troch kráľov, ktoré sa už od 2. stor. po Kr. vykladali alegoricky.²⁶ Autor textov v nich zohľadnil nielen hlavné body vyznania viery, ale prispôbil ich Vyznaniu viery Päťmesťia, tzv. Confessio Pentapolitana, ktoré vypracoval Melanchtonov žiak a priateľ, rektor bardejovskej mestskej školy, Leonard Stöckel. Učenie o Trojici a celá hra symbolicky pretkaná číslom tri prirodzene spájala tri mestské stavy s tromi darmi troch mudrcov.²⁷

Hudba tvorila porovnateľne dôležitú zložku predstavenia ako text. Medzi jednotlivými výstupmi zazneli skladby významných hudobníkov – Samuela Scheidta, Heinricha Grimma, Caspara Moviusa, Jána Šimráka (Schimrack), Andreasa Hammerschmidta.²⁸ Zaradenie skladieb Eisenbergovho rodáka z Halle, Samuela Scheidta, medzi jednotlivými vystúpeniami umožňuje čiastočne poodhaliť historické súvislosti, ktoré stáli v pozadí inscenovania hry o troch mudrcoch z východu. Samuel

²⁴ Milena CESNAKOVÁ-MICHALCOVÁ, *Geschichte des deutschsprachigen Theater in der Slowakei*, Köln: Böhlau, 1997, s. 20.

²⁵ PORT, *Inscenačný princíp*, s. 268.

²⁶ MIROSLAV VARŠO, „Peter Eisenberg: Dvojité básnický akt a duchovná hra (1651). Text protestantskej školskej hry v dobovom kontexte,“ *Slovenské divadlo* 63, č. 2 (2015): 100–115, 107.

²⁷ Tamže, s. 105.

²⁸ Skladatelia a zachované skladby uvedené v hre sú detailne spracované v štúdiu: Réka KÓVÁRI, „Az Eperjesen 1651-ben előadott vízkereszti játék zenéi betétei,“ in *(Dráma) szövegek Metamorfózisa. Kontaktustörténetek. Metamorphosis of the (Drama)texts. Stories of Relation*, Kolozsvár: Magyar Tudományos Akadémia, 2011, s. 62–75. Osoba a pôsobenie domáceho organistu J. Schimracka/Šimráka je detailne spracovaná v monografii Janka PETŐCZOVÁ, *Hudba ako kultúrny fenomén v dejinách Spiša. Raný novovek*, Bratislava: Ústav hudobnej vedy SAV, Prešovský hudobný spolok Súzvuk, 2014, s. 236–241.

Scheidt (1587–1654) patril medzi najvýznamnejších komponistov duchovnej piesne 17. stor. Napriek tomu zomrel v chudobe v dôsledku tridsaťročnej vojny. Tá poznačila aj osud Heinricha Grimma (1593–1637), ktorý v r. 1631 musel zutekať z Magdeburgu do Braunschweigu a mohla byť dôvodom, pre ktorý Peter Eisenberg prišiel do Prešova.

Je niekoľko momentov, ktorými sa hra Petra Eisenberga podobá na inscenáciu gymnazistov v Spišskej Kapitule. Obe charakterizuje vysoká miera prepracovanosti, slávnostný ráz a prítomnosť vážnych osobností. Porovnaním však vyšli na povrch aj niektoré pozoruhodné odlišnosti. V prípade prešovskej školskej hry dostali prednosť duchovné poslanstvo a učenie viery pred slávnostnými sprievodmi a prezentáciou svetskej alebo duchovnej moci. Svetským a duchovným reprezentantom moci sa tak v školskej hre predkladalo učenie, ktorého by sa mali držať. Markantný rozdiel oproti spišskokapitulskej hre, naklonenej panovníkovi, možno demonštrovať na poslednej rytine, ktorá zobrazuje autora hry spolu s účinkujúcimi dievčatkami, ktoré držia v rukách horiace sviečky. Peter Eisenberg tu figuruje ako učiteľ kráčajúci s palicou v ruke, čo mohlo naznačovať neustále hľadanie pokojného miesta v pohnutých časoch silnejúcej protireformácie (Mojžišov exodus?). Jeho zavreté oči a prst ukazujúci do neba zároveň odkazujú na duchovné hodnoty vnímané nie zmyslami ale chápaním a porozumením.

**3. *LUSUS SCHOLASTICUS SEU ACTUS ORATORIUS*
EXHIBENS HOMINIS CREATIONEM, LAPSUM
*ET PER NATIVITATEM CHRISTI SALVATORIS REPARATIONEM*²⁹**

Autorom hry predvedenej 8. januára 1653 v Ilave je Andreas Sartorius.³⁰ Zápis hry nemá typické členenie na scény, prípadne chorusy, ale na

²⁹ Rétorická riekanka alebo rečnícke vystúpenie pojednávajúce stvorenie človeka, jeho pád a jeho nápravu prostredníctvom narodenia Krista Vykupiteľa. Kritické vydanie textu *Ludi scaenici linguae latinae protestantium in Hungariae saeculo XVII–XVIII*, ed. Zsoltné Alszegehy – István Lórant – Imre Varga, Budapest: Argumentum, 2005, s. 258–284. Čísla za citátmi sa zhodujú s riadkovaním uvedeného kritického vydania.

³⁰ Andreas Sartorius sa narodil v r. 1624 v Nitre, študoval v Bánovciach a v Trenčíne. V r. 1648 sa stal rektorom evanjelickej školy vo Varíne. V r. 1656 pôsobil v Košeci. Nasledujúce roky striedal svoje pôsobiská častejšie, keďže sa stupňoval protireformačný tlak. Musel utiecť do Sedmohradská, zomrel v r. 1679, tesne predtým, ako sa mohol dostať pod ochrannú ruku Imricha Tököliho, ktorý mu ju mohol poskytnúť z vý-

scénu postupne vystúpili jednotlivé osoby, ktoré formou deklamácie³¹ rozvíjali biblicko-teologické témy ako to autor v prológu sám formuloval s výnimkou anjelského chóru so spevom *Gloria in excelsis Deo* (Sláva Bohu na výsostiach) po anjelovom oznámení Kristovho narodenia pastierom. Už prvý výpočet postáv na scéne v poradí, v akom vystupovali ukazuje na dynamiku hry vychádzajúcu z dvoch protipólov reprezentovaných kladnými a zápornými postavami zo Starého a z Nového zákona uprostred ktorých sa vynímali tri Božie osoby v Starom zákone a poslovia Boha v Novom zákone: Adam, Lucifer, Asmodeus, had, Eva, Leviatan (mýtická morská obluda), Boh Otec, Boh Duch a Boh Syn, Adamov syn, Gabriel (poslaný anjel), Mária, Jozef, cisár Augustus, Žid, chór anjelov, zlý génus, pastier, druhý pastier, Caspar, Melchior, Balthasar, Herodes, radca, anjel (hovoriaci s Jozefom), Satel, Ráchel (plačúca). Hra končila epilógom.

Školská hra dáva do súvisu udalosti zo začiatku Starého zákona o prvých rodičoch Adamovi a Eve a začiatok Nového zákona o Kristovom narodení. Oba začiatky sú navzájom prepojené témou prvotného pádu človeka, ktorý príchod Mesiáša napráva. Spojenie začiatkov dvoch testamentov neostáva iba v priestore biblického naratívu. Je kreatívne rozšírené o nové prvky, napríklad o osobu Svätého Ducha, ktorý potom, ako Boh Otec vysloví trest nad prvými ľuďmi intervenuje a prostredníctvom Boha Syna prisľubuje nápravu a záchranu. Podobným prvkom boli postavy z prvej scény, keď zvädzali Adama a Evu k hriechu a objavili sa znova pri Herodesovi, aby mu v zlom radili. Osoby, ktoré sa v biblických rozprávaniach Starého a Nového zákona priamo nevyskytujú (Lucifer, Asmodeus, Leviatan, Adamov syn, Žid, génus zla, radca a Satel) slúžili na vyslovenie opačného názoru ako je ten vložený do úst biblických postáv. Použitie negatívneho protikladu malo pravdepodobne didaktický ráz s cieľom zvýraznenia kladnej teologickej výpovede. Najdôležitejšou

znamného vojenského postu. Rok po Sartoriovej smrti vydal Tobiáš Masník na jeho počesť *Synopsis vitae ac factorum Rev. Andreae Sartorii (Prehľad života a osudov dôstojného Ondreja Sartoria)*, vydaného vo Wittembergu v r. 1680 (István KILIÁN, „Andreas Sartor: Cubus poeticus,“ in GHESAURIUS. *Tanulmányok Szentmártoni Szabó Géza hatvanadik születésnapjára*, ed. Rumen István Csörsz, Budapest 2010, s. 191–194, 192). Z levočskej tlačiarne Samuela Brewera sa zachovala jeho pohrebná kázeň na hrobom Jeremiasa Pomariusu 25. augusta 1672, keď pôsobil ako prvý prešovský pastor (Gabor BIBZA, *Die deutschsprachige Leichenpredigt der frühen Neuzeit in Ungarn [1571–1711]*, Berlin: LIT, 2010, s. 303).

³¹ *Actiunculam ... declamatoriam*, 15–16 (deklamačnú ... hru).

bolo učenie o ospravedlnení, ktoré bolo nosnou témou deklamácie. To-muto bol prispôsobený výber jednotlivých postáv.

Pri porovnaní s jezuitskými školskými hrami výnimočne pôsobí vystúpenie troch mágov na scéne. Sú nezvyklo predstavení menami *Caspar* (Gašpar), *Melchior* (Melichar) a *Balthazar* (Baltazár), ale v texte nie sú ani raz pomenovaní ani predstavení ako králi. Gašpar sa v deklamácii označil za dlhoročného astronóma. Počiatkom celého rozhodnutia bolo obrátiť sa na Melichara a Baltazára oslovených ako „spolubojovníci ... dlhoroční spoločníci ... kolegovia v povolaní hviezdárov“.³² Na rozdiel od evanjeliového rozprávania, Gašpar poznal biblické texty a sám vykladal znamenie pozorovanej hviezdy počnúc prorokom Danielom žijúcim v babylonskej krajine, z ktorej Gašpar prichádza. Daniela pritom pokladal za významného židovského astronóma v jeho krajine.³³ Bileáma z Knihy Numeri nazval „naším otcom mágom Bileámom“.³⁴ V závere svojho prejavu Gašpar vyzval spoločníkov na putovanie do domu, aby sa poklonili kráľovi s darmi, on sám so zlatom, Melichar s tymiánom a Baltazár s myrhou.

Melichar nadviazal v prednese na Gašpara potvrdením, že jeho pozorovanie zvláštnej novej hviezdy na základe dlhoročnej skúsenosti v astrológii bolo pravdivé. Disponoval aj znalosťou hebrejských písiem. Vo svojom prejave venoval najväčšiu pozornosť hviezde. Táto sa vymykala poriadku ostatných hviezd tak v jej pohybe po oblohe ako aj v jej jasnosti, pretože bola najjasnejšou hviezdou v noci, a to až tak, že im astrológom sa zdalo, akoby jej jas menil noc na deň.³⁵ Melichar končil svoj prejav v zhode s Matúšovým evanjeliom konštatovaním, že hviezda sa im pred Jeruzalemom stratila a neostalo im iné, ako priamo v meste usilovne pátrať po novonarodenom kráľovi.

Baltazár pokračoval v rozprávaní o hľadaní v Jeruzaleme, ktoré všetkých troch zaviedlo k Herodesovi a jeho kňazom znalým Písiem. Keď sa na ich odporúčanie vydali do Betlehema, znova zažili neočakávané správanie hviezdy. Tá sa prestala pohybovať a nad Betlehemom ju uvideli stáť bez pohybu.³⁶ V závere Baltazár vysvetlil dôvod ich príchodu z Perzie a Chaldejska, aby ho ako jeho služobníci pozdravili. Zvláštne

³² *Commilitiones ... 669, sodales coetanei ... 671, professionis astronomicae collegae, 671.*

³³ *Danielem, insignem astronomum, in regionibus nostris, 677–678.*

³⁴ *Pater noster Bileam magus, 684.*

³⁵ *Ut noctem sua luce in diem convertere videatur, 717–718.*

³⁶ *Stella quasi immobilis et fixa stare videtur, 741.*

znel z úst astrológa pozdrav nie kráľovi ale Spasiteľovi: „Bud' pozdravený najvytúženejší Spasiteľ.“³⁷ Nasledoval výklad symboliky darov. Zlato ako symbol kráľa celého sveta, ktoré služobníkmi mágovia boli, zároveň aj ako Boha sveta, ktorému chceli slúžiť a ako kňaza, ktorému chceli priniesť obeť za svoje hriechy. Myrha bola znakom neporušiteľnosti. Mala predznamenať smrť novonarodeného o ktorej astrológovia vedeli a známe im bolo aj to, že smrť sa ho nedotkne. Na kadidlo v tejto časti deklamácie nedošlo. Dary zverili Jozefovi a Márii.

Mágovia sa v nasledujúcich prednesoch už nespomínajú. Možno tak konštatovať, že v tejto verejnej deklamácii neboli ani raz Gašpar, Melichar a Baltazar označení za kráľov. Vyzdvihovala sa ich vzdelanosť, znalosť v astrológii, schopnosť čítať znamenia a v ich prejavoch bol citeľný dôraz na pokoru, oddanosť a zaviazanosť novonarodenému kráľovi. Spojenie astronomických pozorovaní, opisy zvláštnej hviezdy a na druhej strane vynikajúca znalosť hebrejských písiem poukazuje podobný dôraz na duchovno a znalosť Písiem ako predchádzajúca hra Petra Eisenberga.

4. GÉNIOVIA V ŠKOLSKÉJ VIANOČNEJ HRE *JESUS DESIDERIUM ET DELICIUM PIORUM*³⁸

Vybudovanie a otvorenie prešovského kolégia bolo reakciou na silnejúci protireformačný tlak a rekatolizáciu zo strany Viedenského dvora. Hornouhorské evanjelické stavy chceli jeho otvorením vytvoriť protiváhu ideologickému vplyvu silnejúceho katolíckeho školstva.³⁹ S vyučovaním na vyššej evanjelickej škole sa začalo 18. októbra 1667. Prešovské kolégium už od svojich začiatkov aktívne vstupovalo prostredníctvom svojich profesorov aj študentov do spoločensko-politického diania v Uhorsku,⁴⁰ čo sa prirodzene odrazilo aj vo výbere tém a inscenácií školských predstavení. Hry obsiahnuté v rukopisnom zborníku z prvého obdobia pôsobenia prešovského kolégia vo veľkej miere odrážajú napäté spoločenské

³⁷ *Salve Messias optatissime*, 747.

³⁸ *Ježiš túžba a pôžitok nábožných*. Slovenská národná knižnica (ďalej SNK), Literárny archív (ďalej LA) MJ 597, fol. 54–64. Editovaný text hry vyšiel v r. 2005, s. 649–671.

³⁹ Lukáš KOPAS, „Náčrt dejín barokovej školskej hry Spoločnosti Ježišovej v Prešove I,“ *Espes journal* 2, č. 1. (2013), <http://www.casopisespes.sk/index.php/archiv-cisel/rocnik-2-cislo-1/123-nacrt-dejin-barokovej-skolskej-hry-spolocnosti-jezisovej-v-presove-i> [zverejnené 14. 7. 2019, cit. 20. 1. 2020].

⁴⁰ Tamže, s. 36.

vzťahy v severovýchodnom Uhorsku. Neobišlo to ani vianočnú školskú hru *Jesus Desiderium et Delicium Piorum*.

Hra pozostáva z piatich dejstiev (*inductio*) a záveru (*peroratio*). Obsahuje aj krátke režijné poznámky na začiatku a na konci niektorých scén alebo aj na okraji textu.

Osoby vystupujúce v jednotlivých dejstvách sú buď biblické (Boh, Adam, Eva, anjeli), mytologické (Pluto) alebo alegorické (štyria géniovia svetových strán, šesť túžob, osem vianočných géniov). Dej sledoval postupnosť biblických rozprávání.

Prvé dejstvo bolo dialógom medzi Adamom, Evou, Božím hlasom (*Vox Dei*) a bohom podsvetia Plutom. Adam a Eva oplakávali svoj hriech, Pluto sa im vysmieval, ale Boh prisľúbil potomstvo a Záchrancu. Záverečná poznámka dala možnosť uviesť na scénu patriarchov Abraháma, Izáka a Jakuba.

Druhé dejstvo bolo recitačne–spevným veršovaným dialógom šiestich túžob/žiadostivostí.

Tretie dejstvo na scénu priviedlo štyroch anjelov. Prvý ohlásil Kristovo narodenie, ostatní traja anjeli prednášali alebo spievali aklamácie. Niekoľkokrát sa tu spomína aj kráľ, vždy ide o Krista. Záverečná poznámka tretieho dejstva informuje o uvedení štyroch evanjelistov na scénu. Ich úlohou bolo opísať Kristovo narodenie.

Štvrté dejstvo bolo diskusiou štyroch géniov, Génia východu, Génia západu, Génia juhu a Génia severu o narodenom Kristovi pretkávanou zvolaniami štyroch ďalších vystupujúcich. Ich úlohou bolo predniesť na záver komentárov jednotlivých géniov aklamáciu.

V poslednom piatom dejstve vystúpilo osem vianočných géniov s gratuláciami narodenému Spasiteľovi v podobe krátkych veršovaných zvolaní v obmieňanom poradí vyznačenom na okraji textu. V závere sa dvakrát zopakovalo zvolanie: „*Amor Jesu triumphat*“ (Ježišova láska víťazí) a viacerými obrazmi bolo vyjadrené posolstvo hry: „Aj Adam, ktorý zhrešil sa mohol radovať v Kristovi, podobne ako po búrke vychádza slnko, prichádza do sveta sloboda, v utrpení sa bolo treba radovať s Jesulo (Jezuliatkom) lebo aj napriek Nérovmu vyčiniťaniu a slzách smútku príde večná sloboda.“ Záver hry je vyjadrením aktuálnej ťaživej situácie protestantského spoločenstva premietnutej na scénu školskej hry tak, aby vynikli principiálne hodnoty.⁴¹

⁴¹ Hra je v tomto zmysle veľmi podobná hre *Ecclesia in exilio triumphans*, ktorá je súčasťou zachovaného rukopisného zborníka SNK LA MJ 597 (Alexandra DEKANOVÁ,

V školskej hre *Jesus Desiderium* sa typické postavy z okruhu narodeného Ježiša zúžili len na tie najnevyhnutnejšie: Ježiša, Máriu a Jozefa. Priamo tu nevystúpili ani pastieri ani mudrci. Obidve skupiny ale zastúpili symbolické postavy. Mudrcov možno hľadať v postavách štyroch géniov prichádzajúcich zo štyroch svetových strán aby viedli dialóg o novonarodenom Ježišovi. Poznámka na okraji hneď pri prvom dialógu Génia Orientu upozornila na prepojenie géniov s mágmi: *Magi ex oriente somniare* (mágovia z východu [budú] snívať). Veľmi pravdepodobne sa v záverečnej poznámke dialógu štyroch géniov nachádzal aj odkaz na pastierov: „Hic addi possunt aggratulatores“ (Tu sa môžu pridať gratulanti).⁴²

ZÁVER

Ak na začiatku zaznela otázka o vplyve konfesie na stvárnenie troch kráľov – mágov na divadelnej školskej scéne v polovici 17. stor., možno v závere konštatovať, že katolícke či protestantské vierovyznanie zanechávalo na prezentácii stopy vo viacerých ohľadoch. Pri porovnaní jezuitských a protestantských inscenácií, aspoň nakoľko je to možné zo stručných perióch a kompletných textov školských hier vyčítať, vystupuje do popredia odlišnosť v pomenovaní mágov/kráľov. V katolíckom prostredí sú označovaní ako králi v súlade s vývojom tradície výkladu biblických textov. Pôvodní mágovia z Matúšovho evanjelia dostávajú podobu kráľov pod vplyvom prepojenia so starozákonnými textami o kráľoch prinášajúcich dary, predovšetkým Ž 72,10–11 a Iz 60,5–6.⁴³ V protestantskom prostredí sa traja cudzinci označovali ako mágovia v súlade s evanjeliovým textom, prípadne, ako v hre *Lusus scholasticus*, boli predstavení ako astrológovia. Zaujímavý je posun v prípade hry *Jesus Desiderium*, kde chýbala akákoľvek priama zmienka o mágoch (ale aj o pastieroch) a títo ostali iba v rovine symbolu štyroch géniov. Poznámka dopísaná rukou ale upovedomuje o prepojení týchto scénických postáv s mágmi. Táto odlišnosť sa zdá byť drobnosťou, ale vyjadruje prísne držanie sa slov Biblie typické pre protestantské prostredie, čím sa vymedzuje

„Prešovské kolégium v rokoch 1667–1673 a Levoča [vzťahy v oblasti školských hier],“ in *Knihy '97–'98*, 2000, s. 246–51).

⁴² Porov. *Ludi scaenici*, s. 13.

⁴³ VARŠO, *Mágovia z východu*, s. 81.

voči neskorším tradíciám pestovaným v katolíckej cirkvi. Tieto tradície sa postupom času odklonili od znenia evanjeliových textov o poklone mágov Ježišovi. Poukazuje na to citeľná odlišnosť prezentácie mágov v školských hrách z katolíckeho prostredia, v ktorom sa postavy kráľov úzko prepájali s predstaviteľmi politickej moci späť s náboženstvom. Aj v spišskokapitulskej aj v moravskej školskej hre je panovník zakomponovaný do deja hry a príležitostne sa vyzdvihuje jeho výnimočnosť prepojením s hlavnými postavami. V skúmaných protestantských hrách táto prepojenosť s aktuálnym politickým svetom chýba, ba možno sa domnievať, že je zámerne zamlčovaná. Naopak, zdôraznené je vieroučné posolstvo a jednotlivé hry upriamujú pozornosť na duchovné hodnoty a vnútorné bohatstvo textov preniknutých biblickými výrokmi a teologickými výpoveďami.

Sages or Kings?

The Influence of Confessional Affiliation on the Dramas of Baroque School Plays

Keywords: School Plays; Catholics and Protestants; Seventeenth Century; Upper Hungary (Slovakia); Sages; Magi; Kings

Abstract: School plays, the heritage of the Renaissance, were an important means of education the Baroque era in Catholic and Protestant settings. In addition to a number of common elements of Renaissance culture, it naturally worked with confessional potential. It could be argued that the school plays served to express it. In the field of education, a kind of intellectual battle arena was being created in the setting of school theatre during the Counter-Reformation, where prestige in a noble style was decided upon. The performances of both the Protestant and the Catholic camps, to express their own religious and cultural wealth, are worthy of admiration. I deal in the present study with the specific theme of the representation of the centuries-old tradition of making a vow by three sages/kings on the school scene in the second half of the seventeenth century in Upper Hungary, with the question as to whether or not the given confessions left their mark in the presentation itself, and if so, in what shape. The essential texts were: *Periocha* of the school play from the Catholic setting *Magnes Amoris Divini* = The Attraction of God's Love from the Spišská Kapitula (1650) with regard to the Moravian declamation play *Declamatio Genethliaca de Jesu Christo Recens Nato* = Birthday Declamation about the New-Born Christ (seventeenth century) and complete records of three school declamation plays from the Protestant set-

ting: *Ein zweifacher poetischer Act...* = Double Poetic Act... from Prešov (1651), *Lusus Scholasticus* = Rhetorical Play from Ilava (1653) and *Jesus Desiderium et Delicium Piorum* = Jesus Desire and Enjoyment of the Pious from the Prešov provenience (1667?–1673).

Dr. theol. Miroslav Varšo
Centrum vied o umení SAV
Dúbravská cesta 9
841 04 Bratislava 4
varso.miroslav@gmail.com